

Podmínky zpřístupnění projektových výzev Modernizačního fondu energetickým komunitám při absenci jejich národní právní úpravy

Tento dokument se zabývá otázkou možné účasti energetických komunit v projektových výzvách Modernizačního fondu (programy RES+ a KOMUNERG) za situace, kdy české legislativní prostředí energetické komunity dosud žádným způsobem nedefinuje, přestože lhůty pro transpozici relevantních evropských definic a souvisejících ustanovení již uplynuly.¹ Energetickými komunitami se v této analýze souhrnně rozumí společenství pro obnovitelné zdroje (*renewable energy community* – dále jen „**REC**“) dle směrnice o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů, č. 2018/2001 (dále jen „**RED II**“) a občanské energetické společenství (*civil energy community* – dále jen „**CEC**“) dle směrnice o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou, č. 2019/944 (dále jen „**IEMD**“).²

Cílem dokumentu je doplnit detailnější právní rozbor některých otázek, které v souvislosti s přípravou prvních projektových výzev programů RES+ a KOMUNERG (dále jen „**projektové výzvy**“) vyvstávají. Důraz je kladen zejména na otázku, zda mohou v českém právním vakuu již nyní existovat a vznikat energetické komunity, které by mohly být potenciálními žadateli o investiční podporu v prvních projektových výzvách, nebo zda je z důvodu dosud neexistující české definice z právního hlediska nutné omezit první projektové výzvy pouze na projekty realizované a vlastněné výhradně samosprávami (dále „**komunální energetické projekty**“), u kterých existuje nižší riziko převzetí výhradně komerčními subjekty.

Analýza se nejprve věnuje vysvětlení zásad legální licence a přímého účinku evropského práva, která jsou následně aplikována na situaci dosud neprovedené transpozice evropských směrnic regulujících energetické komunity. Za pomoci aplikace těchto zásad jsou zodpovězeny následující otázky:

- **Které subjekty musí být v České republice již nyní považovány za energetické komunity?**
- **Jaké existují právní pojistky pro zachování veřejně prospěšného účelu energetických komunit?**

¹ Definice společenství pro obnovitelné zdroje měla být do českého právního řádu transponována do 30. 6. 2021 a definice občanského energetického společenství měla být transponována do 31. 12. 2020.

² Rozdíly mezi oběma typy energetických komunit podrobně vysvětluje samostatný dokument: Frank Bold Society. Právní vize komunitní energetiky pro ČR, červenec 2021.

Na základě odpovědí na výše uvedené otázky jsou na závěr analýzy formulována konkrétní doporučení k podmínkám účasti energetických komunit v prvních projektových výzvách tak, aby byly na jednu stranu zachovány požadavky evropského práva, a aby zároveň nedošlo ke zneužití projektových výzev subjekty, které veřejnou prospěšnost pouze předstírají.

1. Vznik a existence energetických komunit v českém právním řádu

Česká republika měla povinnost transponovat IEMD, včetně definice CEC, do svého právního řádu nejpozději do 31. 12. 2020 a v případě RED II, včetně definice REC, nejpozději do 30. 6. 2021.³ Termíny pro transpozici však nebyly dodrženy a z probíhajícího legislativního procesu je zřejmé, že přijetí právní úpravy energetických komunit nelze očekávat dříve než v roce 2023.

Dne 25. 1. 2021 schválila vláda ČR Obecný programový dokument pro implementaci Modernizačního fondu (dále jen „**Programový dokument**“), který obsahuje mimo jiné programy KOMUNERG a RES+. Vymezení základního rámce těchto programů a cílových příjemců podpory v Programovém dokumentu je pro SFŽP právně závazné. Cílovými příjemci programu KOMUNERG musí být podle Programového dokumentu energetické komunity ve smyslu RED II a IEMD.⁴ Vymezení cílových příjemců programu RES+ je širší, avšak jedním ze zmiňovaného okruhu subjektů jsou právě energetické komunity ve smyslu evropského práva.⁵

Podle harmonogramu předpokládaného příjmu žádostí o investiční podporu z Modernizačního fondu bude SFŽP první projektové výzvy pro komunitní energetiku v programech KOMUNERG a RES+ vypisovat v letech 2021-2022.⁶ Jelikož nebyly Českou republikou dodrženy transpoziční termíny k přijetí právní úpravy energetických komunit, je zřejmé, že první projektové výzvy zaměřené na komunitní energetiku budou vypsány dříve, než bude český právní řád energetické komunity výslovně upravovat.

Chybějící národní právní úprava však z právního hlediska nebrání vzniku a existenci energetických komunit na území České republiky. Tento závěr lze dovodit ze zásady legální licence, zásady přímého účinku evropského práva a z principu právní jistoty, které jsou podrobně vysvětleny v podkapitolách níže.

³ Čl. 36 odst. 1 RED II. a čl. 71 odst. 1 IEMD.

⁴ SFŽP: Obecný programový dokument pro implementaci Modernizačního fondu v České republice, leden 2021, str. 50.

⁵ SFŽP: Obecný programový dokument pro implementaci Modernizačního fondu v České republice, leden 2021, str. 38.

⁶ SFŽP: Obecný programový dokument pro implementaci Modernizačního fondu v České republice, leden 2021, str. 33.

1.1. Zásada legální licence

Možnost založení energetické komunity vyplývá v první řadě z ústavněprávní **zásady legální licence**, která osobám na území České republiky umožňuje činit vše, co není zákonem zakázáno.⁷ Energetický zákon ani jiný právní předpis existenci energetických komunit nezakazuje⁸ a jejich založení i provozování v souladu s platným energetickým právem je proto možné. Energetické komunity mohou mít v českém právním řádu různé právní formy od spolku, přes družstvo až po společnost s ručením omezeným.⁹ Pro jejich klasifikaci jako energetických komunit je klíčové splnění základních definičních znaků pro CEC nebo REC, které jsou stanoveny v IEMD a RED II.¹⁰

Tato teoretická právní zásada se již nyní začíná významně projevovat v praxi. Například město Litoměřice je od roku 2018 aktivně zapojeno do projektu mezinárodního projektu SCORE, jehož cílem je ověření modelu energetické komunity v praxi. Projekt spočívá v instalaci fotovoltaických elektráren na střechy azylového domu a vybraného bytového domu. Podílníky energetického společenství se mohou stát všichni občané města a místní malí a střední podnikatelé.¹¹ Za jednu z již fungujících energetických komunit lze považovat například vodní elektrárnu ve Štětí, která je vlastněna a od roku 2015 provozována obecně prospěšnou společností Energeia.¹²

1. 2. Zásada přímého účinku evropského práva

Vedle zásady legální licence vyplývá právo na vznik a provozování energetických komunit také ze zásady přímého účinku evropského práva. Zásada přímého účinku je jedním ze základních stavebních kamenů evropského práva, který má zaručovat jeho účinnost a vymahatelnost. Podstatou této zásady je oprávnění jednotlivce bezprostředně se před orgány veřejné moci a případně také vůči jinému jednotlivci dovolávat znění evropského právního předpisu.¹³ Přímého účinku se lze dovolat pouze při splnění podmínek definovaných v judikatuře Soudního dvoru Evropské unie.

Pro účely této analýzy je klíčové, zda se jednotlivec může před Českou republikou a jejími orgány a institucemi, včetně SFŽP, dovolávat přímého účinku ustanovení o energetických

⁷ Čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky.

⁸ Obsahuje však administrativní a právní překážky, které praktické fungování energetických komunit mohou ztěžovat. Administrativní a právní překážky pro energetické komunity však nejsou podstatou této analýzy.

⁹ Jedná se pouze o demonstrativní výčet možných právních forem.

¹⁰ K základním definičním znakům energetických komunit viz samostatný dokument: Frank Bold Society. Právní vize komunitní energetiky pro ČR, červenec 2021.

¹¹ Srov. Litoměřice, město s energií, dostupné online: <https://www.mestosenergii.cz/komunitni-oze>

¹² Srov. Energeia: vodní elektrárna Štětí, dostupné online: <http://www.energeia.cz/cz/cinnosti/mve-steti>

¹³ V případě dovolání se evropského právního předpisu před orgány veřejné moci jde o tzv. vertikální přímý účinek a v případě dovolání se evropského právního předpisu před druhým jednotlivcem jde o tzv. horizontální přímý účinek.

komunitách. Energetické komunity jsou definovány ve směrnicích RED II a IEMD. Přímý účinek směrnic nastává podle judikatury Soudního dvora EU (dále jen „SDEU“) v případech, kdy příslušná země EU netransponovala směrnici ve stanovené lhůtě a jsou-li její ustanovení bezpodmínečná, dostatečně jasná a přesná.¹⁴ Přímého účinku směrnice se však lze dovolat jen vůči státním orgánům a institucím, nikoli vůči jinému jednotlivci.¹⁵

Ustanovení definující energetické komunity nebyla transponována ve stanovené lhůtě. Jejich znění je bezpodmínečné, neboť členské státy musí uvedené definice do svých právních řádů přijmout bez možnosti vlastního uvážení. Znění těchto ustanovení je také dostatečně jasné a přesné, neboť je z nich zřejmé, jaké jsou základní definiční znaky energetických komunit, kdo může být jejich členem, i v čem má spočívat jejich hlavní činnost.¹⁶ Skutečnost, že členské státy mohou ve svém právním řádu definovat energetické komunity ještě detailněji než uvedené směrnice, na dostatečné jasnosti a přesnosti definic podle RED II a IEMD nic nemění. Z transpoziční praxe okolních členských států navíc vyplývá převažující trend definice energetických komunit z RED II a IEMD blíže nespecifikovat.¹⁷

Z výše uvedeného vyplývá, že energetické komunity splňující všechny základní definiční znaky podle RED II nebo IEMD mají právo dovolávat se před všemi státními orgány a institucemi svého statusu energetické komunity. Tomu odpovídá i vymezení cílových příjemců investiční podpory v Programovém dokumentu, podle kterého mají být projektové výzvy programu KOMUNERG zaměřeny na energetické komunity ve smyslu evropského práva.¹⁸

Pokud budou podmínky připravovaných projektových výzev založeny na doslovném znění definic energetických komunit podle evropského práva, jak požaduje Programový dokument, lze i ve stávajícím „právním vakuu“ očekávat vysoké množství žadatelů o investiční podporu z řad soukromých subjektů, které základní definiční znaky energetických komunit splní.¹⁹ Vznik a existence energetických komunit v České republice není z důvodu absence výslovné definice v českém právu znemožněna. Naopak, státní orgány a instituce České republiky mají z důvodu přímého účinku RED II a IEMD povinnost existenci energetických komunit zohledňovat.

¹⁴ Rozsudek SDEU ze dne 4. prosince 1974, Van Duyn.

¹⁵ Rozsudek SDEU ze dne 5. dubna 1979, Ratti.

¹⁶ Podrobněji k definičním znakům energetických komunit viz dříve poskytnutý dokument: Frank Bold Society. Právní vize komunitní energetiky pro ČR, červenec 2021.

¹⁷ Srov. například rakouský Erneuerbaren-Ausbau-Gesetzespaket (EAG a novela EIWOG) ze dne 7. 7. 2021, k CEC konkrétně § 16b EIWOG, k REC konkrétně § 79 EAG. Dostupní online: https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXVII/I/I_00733/index.shtml.

¹⁸ SFŽP: Obecný programový dokument pro implementaci Modernizačního fondu v České republice, leden 2021, str. 38 a str. 50.

¹⁹ Viz např. SFŽP: Analýza projektových záměrů podaných v předregistraci programu RES+, březen 2021, str. 8, kde je uvedeno, že se do předregistrační výzvy přihlásilo 155 projektů komunitního charakteru o celkovém výkonu 1207 MW.

1.3. Zásada právní jistoty

Energetické komunity založené v České republice podle evropského práva čelí v současnosti z důvodu chybějící národní právní regulace vysoké míře nejistoty. K zajištění požadavků právní jistoty musí státní orgány při tvorbě i aplikaci práva vytvářet stabilní a **předvídatelné podmínky**, které naplní legitimní očekávání fyzických a právnických osob. Je pravděpodobné, že na základě Programového dokumentu, který byl zveřejněn na počátku roku 2021, vznikly na území České republiky nové energetické komunity²⁰, které na základě vymezení cílových příjemců v programech KOMUNERG a RES+ legitimně očekávají, že budou oprávněny k podání žádosti o investiční podporu. **Striktní nastavení prvních projektových výzev pro komunitní energetiku v souladu s evropským právem je proto zcela stěžejní pro zachování právní jistoty těchto nově vznikajících subjektů.**

Nastavení podmínek prvních projektových výzev pro komunitní energetiku striktně v souladu s evropským právem zároveň nebrání a nijak nekoliduje s následným přijetím definice energetických komunit na úrovni České republiky. Je totiž zřejmé, že připravovaná národní definice energetických komunit bude muset být s evropskou definicí v souladu. To znamená, že všechny energetické komunity podle evropského práva budou po přijetí národní právní regulace energetickými komunitami také podle později české právní úpravy. Naopak, pokud by byly první projektové výzvy zaměřené na komunitní energetiku otevřené subjektům, které definici podle energetických komunit podle evropského práva nespĺňují, dojde později ke kolizi s definicí uvedenou v národním právním řádu a zásada právní jistoty bude porušena.

V tomto ohledu je nutné upozornit na skutečnost, že komunální energetické projekty lze za energetickou komunitu ve smyslu evropského práva považovat pouze v případě, kdy u nich bude existovat pluralita členské základny (tj. nejméně 2 členové nebo podílníci).²¹ **Pokud by byla jediným členem nebo podílníkem komunálního energetického projektu obce, nejedná se ve smyslu RED II a IEMD o energetickou komunitu, ale o samospotřebitele elektřiny z obnovitelných zdrojů.**

²⁰ Srov. pozn. pod čarou č. 19, podle které se v rámci předregistrační výzvy do programu RES+ přihlásilo 155 projektů komunitního charakteru. Předpokládáme, že v případě absence možnosti požádat o uvedenou investiční dotaci by většina z těchto komunitních projektů vůbec nevznikla.

²¹ Viz definice REC ve čl. 2 písm. 16) RED II a CEC ve čl. xx IEMD, podle kterých je energetickou komunitou vždy společenství více osob. Podmínka na pluralitu členů a podílníků v energetických komunitách vychází ze zásady prevence koncentrace moci jediným ovládajícím subjektem. Jak uvádí bod 71. preambule RED II: *“Aby nedocházelo ke zneužívání a byla zajištěna široká účast, měla by mít společenství pro obnovitelné zdroje možnost zůstat nezávislá na jednotlivých členech a dalších tradičních aktérech trhu, kteří se na společenství podílejí jako členové či podílníci, nebo kteří spolupracují jinými prostředky, jako jsou investice. Účast na projektech energie z obnovitelných zdrojů by měla být dostupná všem potenciálním místním členům na základě objektivních, transparentních a nediskriminačních kritérií.”*

Podle programového dokumentu musí být cílovými příjemci programu KOMUNERG pouze energetické komunity ve smyslu RED II a IEMD.²² Komunální energetické projekty, které by byly žadateli v tomto programu, tedy musí splnit podmínku plurality členů, resp. podílníků. Cílovými příjemci v programu RES+ mohou být vedle energetických komunit také stávající nebo budoucí držitelé licence pro výrobu elektrické energie²³, tedy i komunální energetické projekty, jejichž jediným členem jsou obce. Tito žadatelé však nesmí být zaměňováni za žadatele z řad energetických komunit.

2. Právní pojistky pro zachování veřejné prospěšnosti energetických komunit

Jednou ze základních obav týkajících se otevření prvních projektových výzev pro všechny energetické komunity, je riziko zneužití energetických komunit výhradně komerčními subjekty, které by veřejnou prospěšnost pouze předstíraly pro účely získání investiční dotace. Přestože by bylo optimální, kdyby byly pojistky pro zachování veřejné prospěšnosti energetických komunit již v okamžik vypsání prvních projektových výzev co nejvíce specifikovány v platném právním řádu České republiky, jsme přesvědčeni, že lze zmíněnému riziku předejít i navzdory jejich absenci.

Podmínky prvních projektových výzev lze založit na účinném znění evropské právní úpravy (RED II a IEMD), která sama o sobě obsahuje všechny klíčové mechanismy sloužící proti zneužití energetických komunit výhradně komerčními subjekty. Pro hodnocení, zda jsou podmínky stanovené evropským právem splněny, bude třeba podpůrně vycházet ze znalosti platného právního řádu České republiky (zejm. obchodního a soutěžního práva) i z obecné znalosti národní geografie a energetiky. Díky tomuto postupu bude zároveň možné plně využít potenciál, který by mohla účast soukromých subjektů na energetických komunitách přinést. Jedná se zejména o použití soukromého kapitálu k veřejně prospěšným účelům, využití know-how z podnikatelského prostředí a zvýšení akceptace obnovitelných zdrojů energie širokou skupinou fyzických osob zapojených do energetické komunity.

Mechanismy zakotvené v evropském právu přitom nechrání energetické komunity pouze před zneužitím ze strany výhradně komerčních subjektů, ale obecně před zneužitím vlivem přílišné koncentrace moci v ruce libovolného subjektu, včetně orgánů místních samospráv. Přestože v obecné rovině je účast orgánů samospráv v energetických komunitách přínosná, nelze předpokládat, že pokud by energetické

²² SFŽP: Obecný programový dokument pro implementaci Modernizačního fondu v České republice, leden 2021, str. 50.

²³ SFŽP: Obecný programový dokument pro implementaci Modernizačního fondu v České republice, leden 2021, str.38 a SFŽP: Podmínky pro poskytování podpory z programu RES+, duben 2021, str. 2.

komunity byly kontrolovány výhradně orgány samospráv,²⁴ nemohl by být institut energetických komunit a jejich investiční podpora z prvních projektových výzev zneužita například ve prospěch starosty, případně úzké skupiny členů rady obce nebo kraje a s nimi spřízněnými osobami.²⁵

Níže uvádíme přehled všech klíčových mechanismů ochrany energetických komunit před zneužitím libovolnými právními subjekty, které jsou stanoveny přímo evropským právem. Zároveň v každé podkapitole předkládáme konkrétní řešení, jak splnění uvedené podmínky hodnotit v kontextu České republiky v rámci prvních projektových výzev.

2. 1. Pluralita a omezení členství v energetických komunitách

Jedním z klíčových mechanismů proti zneužití energetických společenství jsou požadavky na členství v energetických komunitách.²⁶ V první řadě musí mít energetická komunita **nejméně dva členy**, nezvolí-li si dobrovolně právní formu, u které právní řád požaduje členů více (např. spolek, který musí mít členy alespoň tři). **U CEC může být členem kdokoliv** (tj. i velký nebo střední podnik), **koncentraci moci v rukou velkého či středního podniku však brání institut účinné kontroly** (k tomu podrobněji viz podkapitola 2.2.). Členy REC mohou být pouze **malé a střední podniky, fyzické osoby a orgány místních samospráv** (tj. obce a kraje). Malé a střední podniky mohou být členy REC pouze za podmínky, že **jejich účast v REC nepředstavuje jejich hlavní obchodní nebo profesní činnost** (tj. tyto soukromé subjekty byly primárně založeny za jiným účelem, např. lokální restaurace, pivovar, zemědělské družstvo apod.).

K prokázání splnění této podmínky doporučujeme v rámci prvních projektových výzev požadovat po žadatelích o investiční podporu **doložení seznamu stávajících nebo budoucích členů nebo podílníků energetické komunity ke dni podání projektové výzvy, včetně jejich identifikačních údajů.**²⁷ Pokud jsou zakládající členové nebo podílníci energetické komunity utajeni, nelze tuto podmínku považovat za splněnou. **Aby byla podmínka členství dodržována také v období realizace projektu, doporučujeme ji výslovně uvést jako jeden ze základních požadavků udržitelnosti projektu**

²⁴ Viz bod 71 preambule RED II, cit. in pozn. pod čarou č. 16.

²⁵ Viz např. iRozhlas: *Ve Strenicích nemají v obecní kase peníze. Policie obvinila ze zpronevěry starostu*, dostupné online: [https://www.irozhlas.cz/regiony/ve-strenicich-nemaji-v-obecni-kase-penize-policie-obvinila-ze-zpronevery-starostu_201303201446_tjelinkova](https://www.irozhlas.cz/regiony/ve-strenicich-nemaji-v-obecni-kase-penize-policie-obvinila-ze-zpronevery-starostu_201303201446_tjelinkova;); Mostecký deník: *Starostové a podnikatelé stojí před soudem. V Ústí se řeší dotační podvody*. Dostupné online: <https://mstecky.denik.cz/zlociny-a-soudy/starostove-a-podnikatele-stoji-pred-soudem-v-usti-se-resi-dotacni-podvody-20190128.html>; Český rozhlas Sever: *Policie obvinila 24 bývalých i současných starostů kvůli podvodům s dotacemi*. Dostupné online: <https://sever.rozhlas.cz/policie-obvinila-24-byvalych-i-soucasnych-starostu-kvuli-podvodum-s-dotacemi-6892438>

²⁶ K podmínkám členství v CEC viz čl. 2 bod 11) IEMD, k podmínkám členství v REC viz čl. 2. bod 16) písm. b) a čl. 22 odst. 1. RED II.

²⁷ U FO jméno, příjmení, rodné číslo a místo skutečného bydliště, u PO obchodní firmu nebo název, IČO a adresu skutečného sídla.

(podrobněji k udržitelnosti projektu viz podkapitola 2.5.). Rozšíření členské základny energetické komunity v době trvání projektu splnění kritéria udržitelnosti nebrání, pokud jím zároveň nedojde k porušení výše uvedených podmínek členství v REC a účinné kontroly v CEC.²⁸

2. 2. Účinná kontrola malými podniky, fyzickými osobami a orgány samospráv v CEC

Zcela zásadní pojistkou proti převzetí moci v CEC velkými a středními podniky představuje institut účinné kontroly. Kontrolou jsou podle čl. 2 odst. 56 IEMD myšlena *“práva, smlouvy nebo jiné prostředky, které jednotlivě nebo společně a s ohledem na dané skutečnosti nebo právní předpisy poskytují možnost uplatnění rozhodujícího vlivu v určitém podniku, zejména na základě vlastnického práva nebo práva užívání všech aktiv podniku nebo jejich části, případně práv nebo smluv, které poskytují rozhodující vliv na složení, hlasování nebo rozhodování orgánů podniku;”* Přestože se citovaná definice kontroly podle IEMD vztahuje primárně k unbundlingu energetického sektoru, je podle metodického dokumentu Evropské komise analogicky aplikovatelná také na institut účinné kontroly CEC. Základním smyslem a účelem institutu účinné kontroly je poskytnout malým podnikům, fyzickým osobám a orgánům samospráv poskytnout rozhodující vliv v CEC, jehož členem mohou zároveň být ekonomicky silnější subjekty z řad velkých a středních podniků.

K hodnocení podmínky účinné kontroly přitom není nutná její podrobnější definice v českém právním řádu. Při stanovení pravidel prvních projektových výzev lze totiž vycházet z již nyní existujícího a praxí ověřeného **institutu kvalifikované většiny**, jehož cílem zajistit vysokou míru konsensu mezi členy libovolné právnické osoby na přijetí nejdůležitějších rozhodnutí existenčně ovlivňujících danou právnickou osobu (např. založení, zrušení nebo změna účelu uvedené právnické osoby) **v kombinaci s pravidly koncernového práva**, která vymezují případy, kdy více zdánlivě na sobě nezávislých subjektů reálně prosazuje vůli jedné ovládající právnické osoby.

Doporučujeme proto, aby se v rámci prvních projektových výzev hodnotilo splnění podmínky účinné kontroly v první řadě podle způsobu vnitřního fungování zvolené právní formy energetické komunity a **aby byly za účinně kontrolující členy považováni ti, kteří v energetické komunitě mohou dosáhnout přijetí rozhodnutí vyžadující kvalifikovanou většinu**. Například **ve spolku** vykonává účinnou kontrolu **nadpoloviční většina všech členů**. U **družstva** je třeba k účinné kontrole **2/3 všech členů**, u **s.r.o.** členové s **alespoň 2/3 hlasovacích práv**.

²⁸ Za porušení kritéria udržitelnosti by neměla být považována ani situace, kdy se CEC promění v REC, nebo kdy se REC promění v CEC. Stejně je, aby podpořený projekt i nadále splňoval deficini kteréhokoliv typu energetické komunity podle evropského práva.

K prokázání splnění této podmínky by mělo být z žadatelem doloženého seznamu členů zřejmé, že:

- o více než ½ členů jsou FO, malé podniky a obce nebo kraje, pokud se jedná o spolek,
- o více než ⅔ členů jsou FO, malé podniky a obce nebo kraje, pokud se jedná o družstvo,
- o FO, malé podniky a obce nebo kraje drží více než ⅔ hlasovacích práv, pokud se jedná o společnost s ručením omezeným

Dále v rámci **prevence před ovládnutím energetických společenství osobami náležejícími do jednoho koncernu** doporučujeme, aby žadatelé z řad CEC museli v prvních projektových výzvách u každé z členských právnických osob (kromě obcí a krajů) doložit, zda tyto osoby náleží do koncernu. Pravdivost tohoto tvrzení lze ověřit ve Sbírce listin Obchodního rejstříku, ve které musí obchodní korporace náležejícího do koncernu za každé účetní období zveřejňovat zprávu o vztazích.²⁹

Pokud více členů energetické komunity náleží do téhož koncernu, **doporučujeme hodnotit podmínku účinné kontroly za splněnou pouze v případě, kdy členy stejného koncernu tvoří méně než:**

- ½ členů spolku, pokud je energetické společenství spolkem,
- ⅔ členů družstva, pokud je energetické společenství družstvem
- u společnosti s ručením omezeným, která je energetickým společenstvím, musí členové náležející do jednoho koncernu společně nakládat s méně než ⅔ hlasovacích práv.

Aby byla podmínka účinné kontroly dodržována také v období realizace projektu, doporučujeme ji výslovně uvést jako jeden ze základních požadavků udržitelnosti projektu (podrobněji k udržitelnosti projektu viz podkapitola 2. 5.).

2. 3. Účinná kontrola členy a podílníky v blízkosti projektu REC

Zatímco u CEC je základní pojistkou proti zneužití moci jednotlivými členy energetické komunity institut účinné kontroly, u REC je tato podmínka částečně modifikována. Účinnou kontrolu v REC může vykonávat skupina libovolných členů nebo podílníků, tedy i střední podniky, avšak za splnění podmínky, že se nachází v blízkosti projektů energie z obnovitelných zdrojů vlastněných a vybudovaných tímto právním subjektem.³⁰

²⁹ Viz § 82 ZOK.

³⁰ Čl. 2 bod 16 písm. a) RED II.

Účinnou kontrolu v REC doporučujeme v prvních projektových výzvách hodnotit podle stejných pravidel jako v případě CEC (viz kapitola 2. 2). Co se týče hodnocení podmínky blízkosti účinně kontrolujících členů, doporučujeme použít jeden z níže uvedených přístupů:

1. **Hodnotit splnění podmínky blízkosti výhradně v kontextu předkládaného projektu.** Například u projektu, který má spočívat ve vybudování malé bioplynové stanice určené k zásobování teplem pro jednu vesnici, bude za členy nebo podílníky v blízkosti možné považovat pouze osoby s bydlištěm nebo skutečným sídlem na území dané vesnice. Naopak u větších projektů, jako je například výstavba velkého fotovoltaického parku, který má zásobovat elektřinou občany celého kraje, bude třeba za členy nebo podílníky v blízkosti projektu považovat všechny s bydlištěm nebo skutečným sídlem na území daného kraje. Výhodou tohoto přístupu je větší flexibilita při tvorbě i následném hodnocení předkládaných projektů.
2. **Stanovit pro všechna REC stejnou maximální vzdálenost mezi bydlištěm, skutečným sídlem nebo katastrálním územím účinně kontrolujících členů a výrobnou nebo jiným zařízením, které má být součástí realizovaného projektu** (např. bateriové úložiště). Za dostatečnou považujeme vzdálenost maximálně 50 km. Výhodou tohoto přístupu je vyšší právní jistota pro žadatele, kteří by si mohli snadno ověřit, zda danou podmínku splňují.

Aby byla podmínka účinné kontroly členy nebo podílníky v blízkosti projektu REC dodržována také v období realizace projektu, doporučujeme ji výslovně uvést jako jeden ze základních požadavků udržitelnosti projektu (podrobněji k udržitelnosti projektu viz podkapitola 2. 5.).

2. 4. Veřejně prospěšný účel energetických komunit

Další důležitou pojistkou proti zneužití investiční podpory energetických komunit je požadavek na jejich veřejnou prospěšnost. To znamená, že energetické komunity musí být založeny primárně za účelem poskytování environmentálních, sociálních a hospodářských výhod členům/podílníkům energetického společenství nebo místním oblastem, kde se energetické společenství nachází.³¹ Tato podmínka by měla být při hodnocení prvních projektových výzev považována za splněnou, pokud energetická komunita **prokáže, že není založena primárně za účelem dosahování zisku.**

U energetických komunit, které nejsou obchodní korporace ve smyslu zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (dále jen „ZOK“), ale spolkem, není nutné splnění této podmínky blíže zkoumat, protože právní **forma spolku je sama o sobě zárukou primární neziskovosti.**³² Ze stanov spolku by však mělo být zřejmé, že byl

³¹ Čl. 2 bod 11 IEMD a čl. 2 bod 16 RED II.

³² Viz § 217 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

založen za účelem poskytování environmentálních, sociálních a hospodářských výhod členům/podílníkům energetického společenství nebo místním oblastem, kde se energetické společenství nachází.

U energetických komunit, které jsou **obchodní korporací ve smyslu ZOK**, musí být z doložené společenské smlouvy nebo stanov zřejmé, že:

1. **Hlavním účelem** obchodní korporace není tvorba zisku, ale je vzájemná podpora členů nebo třetích osob, která spočívá v poskytování environmentálních, sociálních a ekonomických přínosů společníkům, případně místním oblastem, ve kterých bude energetické společenství působit. To je možné jak u družstev, tak u společností s ručením omezeným.
2. **Disponibilní zisk** bude energetickou komunitou použit převážně k veřejně prospěšným účelům, ať už jde o jeho uložení do fondu energetické komunity, investice do dalšího rozvoje aktivit energetické komunity nebo o podporu činnosti další energetické komunity nebo jiné veřejně prospěšné aktivity (konkrétní řešení by mělo být ponecháno na preferencích každé energetické komunity).
3. Členové nebo podílníci si z disponibilního zisku **nemohou vyplatit více než 33 %**. Tato hodnota byla zvolena na základě analogického omezení k nakládání se ziskem v sociálních a bytových družstvech.
4. Pro změnu hlavního účelu obchodní korporace a způsob nakládání se ziskem je **nutný jednomyslný souhlas** všech členů nebo podílníků energetické komunity.

Aby byla podmínka veřejné prospěšnosti energetické komunity dodržována také v období realizace projektu, doporučujeme ji výslovně uvést jako jeden ze základních požadavků udržitelnosti projektu (podrobněji k udržitelnosti projektu viz podkapitola 2. 5.).

2. 5. Kritérium udržitelnosti projektů

Z běžné praxe SFŽP vyplývá, že příjemci investiční podpory mají povinnost zajistit udržitelnost projektu po dobu 10 let od jeho dokončení.^{33,34} Doporučujeme v prvních projektových výzvách výslovně uvést, že aby byl projekt energetické komunity považován za udržitelný pouze v případech, kdy budou i nadále plněny požadavky na členství, účinnou kontrolu a veřejné prospěšnosti ve smyslu RED II a IEMD. V případě, kdy příjemce

³³ Ukončením projektu se rozumí datum uvedení stavby k trvalému provozu, v souladu se zákonem č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), v platném znění (kolaudační souhlas, doložení oslovení stavebního úřadu, případně písemný souhlas, že stavbu lze užívat). U projektů, kde není vydání kolaudačního souhlasu relevantní, předloží žadatel jiný relevantní doklad (protokol) o uvedení zařízení do trvalého provozu.

³⁴ Viz např. text výzvy RES+ č. 1/2021 Instalace nových fotovoltaických elektráren s výkonem do 1 MWp, str. 9.

vedenou podmínku přestane splňovat, má povinnost obdrženou investiční podporu včetně úroků vrátit.

3. Závěr

Z analýzy vyplývá, že navzdory neprovedené transpozici definic energetických komunit do českého právního řádu **mohou energetické komunity na území České republiky existovat**. K tomuto závěru lze dojít aplikací zásady legální licence, která umožňuje jednotlivcům činit vše, co není zákonem zakázáno, a zároveň aplikací zásady přímého účinku evropského práva. Podle zásady přímého účinku musí státní instituce přistupovat k energetickým komunitám nediskriminačním způsobem a uznávat jejich existenci, splňují-li všechny definiční znaky podle IEMD, příp. RED II.

V rámci přípravy a hodnocení prvních projektových výzev KOMUNERG a programu RES+ zaměřeného na komunitní energetiku má proto SFŽP dle Programového dokumentu povinnost zpřístupnit je všem energetickým komunitám ve smyslu evropského práva a není důvod projektové výzvy omezovat pouze např. na komunální projekty. Aby nedošlo ke zneužití energetické komunity ve prospěch soukromých zájmů některého člena (ať už z řad obcí nebo soukromých subjektů), doporučujeme **při hodnocení projektových žádostí vycházet z pojistek, které stanoví evropské právo**. Konkrétně se jedná o pluralitu a omezení členství v energetických komunitách, účinnou kontrolu vybranou skupinou subjektů (u CEC malé podniky, obce a fyzické osoby, u REC kdokoliv v blízkosti projektu) a o veřejně prospěšný účel energetické komunity. Splnění těchto kritérií musí žadatelé hodnověrně doložit, a to konkrétně předložením seznamu členů nebo podílníků, včetně jejich identifikačních údajů, a zakladatelského právního jednání (stanov nebo společenské smlouvy), z nichž je zřejmý primárně neziskový účel energetické komunity a její způsob nakládání se ziskem.

Aby byly tyto zcela zásadní podmínky žadateli dodrženy i po přijetí investiční dotace, doporučujeme jejich **zahrnutí do povinnosti kritéria udržitelnosti projektu**. Díky tomu by byli příjemci povinni zachovávat si postavení energetických komunit ve smyslu evropského práva po dobu 10 let.

V Praze dne 27. 9. 2021

Zpracovala: Mgr. Eliška Beranová

Garantka: Mgr. Laura Otýpková, Ph.D.